

Komisja Dydaktyczna. Sprawozdanie za lata 2018-2022

Statutowym zadaniem Polskiego Towarzystwa Historycznego jest troska o stan wiedzy historycznej zarówno w nauce jak i edukacji. Troska o edukację historyczną została powierzona Komisji dydaktycznej, która jest organem statutowym Towarzystwa od 1925 roku. Obok Komisji Dydaktycznej Zarządu Głównego działają komisje lub sekcje dydaktyczne w wielu oddziałach naszego Towarzystwa.

Organizacyjne zadania edukacyjne PTH dotyczą:

-Nauczanie historii w szkole (programy, podręczniki, system egzaminacyjny, przygotowanie nauczycieli, które pozostają w kompetencjach Komisji dydaktycznej. W tym rekomendacja podręczników szkolnych .

-Integracji treści historycznych w obszarze geopolitycznym państwa polskiego realizują Dwustronne Komisje Podręcznikowe, których członkowie są rekomendowani przez PTH (zał. 1)

-Popularyzacja historii poprzez różne konkursy, wśród których najważniejsze są Olimpiada Historyczna dla licealistów (obecnie XLVIII), Olimpiada Historyczna dla juniorów (obecnie IV) oraz Olimpiada historii Polski dla młodzieży za granicami Polski (zał. 2)

Monitorowanie nauczania historii w szkole jest podstawowym zadaniem Komisji dydaktycznej, którego dotyczy niniejsze sprawozdanie.

Przewodniczącą komisji dydaktycznej w upływającej kadencji jest dr hab. prof. UW r Grażyna Pańko, sekretarzem Zofia Teresa Kozłowska, stale współpracują dr hab. Małgorzata Machatek, dr hab. prof. UAM Danuta Konieczka Śliwińska oraz prof. dr hab. Stanisław Roszak. W skład komisji wchodzi nauczyciele i pracownicy wyższych uczelni z całej Polski (zał. 3)

Zazwyczaj komisja odbywa dwa posiedzenia rocznie, przygotowuje panele dydaktyczne na Powszechne Zjazdy Historyków Polskich. Prowadzona jest strona internetowa prezentująca najważniejsze problemy pracy Komisji. Prace Komisji są przedstawiane na posiedzeniach Zarządu Głównego PTH. Także członkowie komisji przygotowują opinie na temat projektów ustaw i rozporządzeń MEiN ponieważ znajduje się Towarzystwo na liście organizacji do których o opinie zwraca się ustawodawca. We wszystkich ważnych sprawach przed sformułowaniem opinii są zapytani o zdanie drogą internetową nie tylko członkowie komisji ale i członkowie Zarządu Głównego, niekiedy też Prezesi oddziałów, albowiem edukacja historyczna jest otoczona troską całej społeczności PTH. Warto dodać, że ta forma komunikacji, szczególnie w ostatnich 4 latach znajduje szeroki odzew środowiska i naszych przyjaciół.

Sprawozdanie z omawianego okresu działalności Komisji Dydaktycznej należy poprzedzić obszernym namysłem nad ogólnym systemem edukacji. Uptywające 30 lat było czasem nieustających zmian zarówno dotyczących struktury szkoły jak i modelu wychowawczego a w konsekwencji przebudowy programów i egzaminów. System edukacyjny stał się nieprzewidywalny i pozbawiany ciągłości do niedawna niezbędnej w procesie kształcenia i wychowania. Dobrze się stało, że ta problematyka będzie przedmiotem rozważań na XXI Powszechnym Zjeździe Historyków Polskich w Białymstoku w 2024 roku. Odbędzie się debata na temat: „Dydaktyka historii w czasach zmiany i wobec zmiany”, do której obecnie są już przygotowywane obszerne materiały. Można mieć nadzieję, że wyniki oceny nieustającej reformy staną się ostrzeżeniem dla polityków poszukujących w nieustannych reformach szkoły skutecznej metody naprawy Rzeczypospolitej.

Reformy systemu edukacji i programów niezbędne w dobie powstania III Rzeczypospolitej w miarę upływu czasu i zmian politycznych nabrały przyspieszenia, bez sprawdzenia wprowadzanej reformy

w koniecznych sytuacjach dydaktycznych i analizie skutków zmiany. Warto zwrócić uwagę, że żadna z reform nie została doprowadzona do końca, gdy wprowadzono następne cykle nauczania. Często ich wynikiem były istotne zakłócenia logiki wprowadzonych programów.

Sprawozdanie dotyczy trzech okresów. Od października 2018 roku do wiosny 2020 roku prace Komisji skupiły się wokół realizacji reformy w szkole podstawowej i średniej na podstawie relacji członków Komisji. Referujący temat zwracali uwagę na nadmiar faktografii, który sprawia istotny kłopot uczniom a jednocześnie nie pogłębia zrozumienia procesu historycznego. Omawiana reforma dotyczyła również zmiany systemu egzaminacyjnego. Została usunięta historia z egzaminu po szkole podstawowej i gimnazjum gdzie miała poczesne miejsce. Również w sposób istotny zmieniono egzamin maturalny, którego koncepcja została przedstawiona przez członka Komisji Egzaminacyjnej Włodzimierza Kowalczyka na posiedzeniach Komisji 20 października 2018 roku i 23 marca 2019 roku. W toku posiedzenia Komisji odbyła się obszerna dyskusja, w toku której obecni zwracali uwagę na rolę egzaminu, który z jednej strony porównuje stan edukacji w całej Polsce z drugiej zaś strony jest podstawą przyjęcia na wyższą uczelnię.

Obecni postulowali na uwzględnienie w egzaminie wszystkich epok i działów historii. Wypracowanie powinno być ważną i konieczną częścią egzaminu. W planach jest ustalenie egzaminu maturalnego tylko na poziomie rozszerzonym, a jego wynik niestety nie jest wymagany na wyższych uczelniach w toku postępowania kwalifikacyjnego. Dotyczy to zarówno prawa jak i różnych wydziałów humanistycznych. Jest to istotna wewnętrzna sprzeczność działań władz politycznych,

które postulują rozszerzenie zakresu nauczania historii, a jednocześnie ograniczają wymagania egzaminacyjne.

W toku obrad wszystkich posiedzeń były omawiane uwagi o edukacji historycznej wynikające z analizy olimpiad historycznych.

Dużo miejsca w pracach Komisji w 2018 roku i 2019 roku zajęło przygotowanie panelu na XX Powszechnym Zjeździe Historyków Polskich, który odbył się we wrześniu 2019 roku na temat: Pamięć edukacji historycznej. Panel przygotowany był przez zespół: Danuta Konieczka-Śliwińska, Andrzej Stępiak, Stanisław Roszak, Joanna Wojdon. Debata ta na XX Zjeździe wzbudziła duże zainteresowanie, a długa dyskusja potwierdziła trafność wyboru tematu. Jednak należy zwrócić uwagę na niewielką liczbę obecnych nauczycieli. Niewątpliwie wpłynął na to fakt przesunięcia w dniach Zjazdu na środek tygodnia. Gdy dotąd Zjazd rozpoczynał się we czwartek a kończył w niedzielę, nauczyciele mieli dwa dni wolne od pracy, które mogli przeznaczyć na udział w Zjeździe, dołączając do niego w miarę łatwy do uzyskania jeden dzień wolny. Obecne przesunięcia Zjazdu na termin w środku tygodnia praktycznie uniemożliwiły udział nauczycieli w Zjeździe. Nauczyciele warto dodać nie otrzymali należnego wsparcia władz szkolnych, nawet w Lublinie gdzie odbywał się Zjazd. Wspólne obrady Zjazdowe wszystkich historyków powinny być otoczone szczególną troską społeczną.

Ważnym spotkaniem po Zjeździe była debata 16 listopada 2019 roku. Zabrał wtedy głos zaproszony Włodzimierz Paszyński kolejno nauczyciel, kurator, minister i przestrzegając przed zmianami w szkole, które zbliżają sytuację szkolnictwa do takiej jaką była w PRL. Występują zagrożenia finansowe, organizacyjne, ideologiczne. Nie ma pomysłu na szkołę na miarę czasów współczesnych. Po wykładzie odbyła się wielka dyskusja wyrażająca niepokój obecnych – uczestniczył też prof. min. Zbigniew Marciniak, który wyartykułował niepokoje wynikające z sytuacji szkolnictwa wyższego.

Zaniepokojenie nauczycieli było tym wyższe, że po maju 2019 roku nastąpiła zmiana w doradztwie metodycznym, praktycznie ograniczająca tę formę wsparcia nauczycieli, szczególnie ważną w dobie reformy. Dyskusja nad formami kształcenia nauczycieli napędza nadal niepokojem o właściwie przygotowanie przedmiotowe. Wiosna i lato roku 2020 w czasie epidemii wypełniła debata nad zdalnymi metodami pracy szkolnej, szczególnie trudnymi wobec niedoposażenia technicznego szkół oraz działań podjętych przez administrację szkolną znacznie poniżej potrzeb nauczycieli. Przedmiotem troski były też wypadające wówczas egzaminy.

Okres od czerwca 2019 roku do października 2020 roku w decyzjach edukacyjnych charakteryzował się tymczasowością zarówno w oświacie gdy ministrem był Dariusz Piontkowski, jak i w szkolnictwie wyższym, którym kierował Minister Murdzek. 19 października 2020 roku wraz z innymi zmianami administracji rządowej zdecydowano o połączeniu Ministerstwa Edukacji Narodowej oraz Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego w Ministerstwo Nauki i Edukacji. Ministrem został wówczas dr hab. Przemysław Czarnek radny z Lublina. Nominacji towarzyszyły plany władz dokonania istotnych zmian w całości edukacji, szczególnie humanistycznej. Zostały wtedy zapowiedziane reformy w programach wychowawczych i organizacyjnych działania szkół. Projekty rozporządzeń były poddawane opinii instytucji społecznych oraz towarzystw naukowych. Polskie Towarzystwo Historyczne było zawsze na tej liście. Materiały do zaopiniowania przedstawiane były i są na stronie MEiN. Wszystkie konsultowaliśmy z członkami Komisji, niekiedy Zarządu. Mimo że nasze opinie były przedstawione terminowo. Jednak w rozporządzeniach i innych opiniowanych materiałach nie znajdowaliśmy rezultatów wnoszonych korekt.

Opiniowane materiały wskazywały na istotną tendencję ograniczania samodzielności szkół i nauczycieli. Były to:

- 27 listopada 2020 prekonsultuje w sprawie zmiany w maturze i egzaminie po VIII klasie.
- 19 maja 2021 zmiana ustawy o szkolnictwie wyższym, gdzie została umieszczona propozycja oddania kształcenia nauczycieli wyższym szkoła zawodowym (opowiedzieliśmy się tylko za kształceniem przez pełnoprawne wyższe uczelnie)
- 9 czerwca 2021 rozporządzenie o zmianie listy lektur rozszerzające o pozycje często współcześnie niezrozumiałe (np. Antek) oraz dotyczące problemów religijnych także często nie rozumiałych dla ucznia np. Niech zstąpi Duch Twój. Jak to uczeń ma rozumieć !
- 27 sierpnia 2021 program Poznaj Polskę – proponujący różne wycieczki, których refundację zapowiedziano. Jednak praktycznie byłoby to możliwe tylko jednej klasy w szkole. Dobór propozycji budził wątpliwości. Zaproponowaliśmy uzupełnienie oraz usunięcie z listy obiektów przypadkowych.
- wrzesień 2021 projekt rozporządzenia rozszerzający uprawnienia kuratorów i ograniczający samodzielność samorządów i dyrektorów, formalnie rozporządzenie to ogranicza kontakty z organizacjami pozarządowymi, społecznymi, naukowymi, który został zawetowany przez Prezydenta.

Zapowiedzią istotnych zmian w edukacji w zakresie przedmiotów humanistycznych było powołanie przez ministra Czarnka, bez konsultacji społecznych zespołu, który miał ocenić programy i podręczniki szkolne z języka polskiego, historii i wiedzy o społeczeństwie. Opublikowany raport dotyczył też uprawnień do dopuszczenia ich do użytku szkolnego. Był ten raport zapowiedzią kierunku zmian. Recenzentów niepokoiły „koncepty lewicowo-liberalne” oraz niedostatek wiedzy i

chrześcijaństwie. Praktycznie wówczas dokonano zmian listy rzeczoznawców. Rekomendowani przez PTH zostali na liście lecz nie są proszeni o recenzje, ani do zespołu autorskiego.

Projekt zapowiadanej wcześniej zmiany programowej historii i teraźniejszości, który miał zastąpić wiedzę o społeczeństwie w pierwszej wersji został przedstawiony do konsultacji 16 listopada 2021 roku, a następnie oficjalnie opublikowany do konsultacji społecznych 16 grudnia 2021 roku. Komisja dydaktyczna podjęła działania przedstawione w załączniku 3 i 4, a następnie po obszernych, wszechstronnych konsultacjach został sporządzony przez Małgorzatę Machątek dokument oceniający przedłożony do zaopiniowania materiału (zał 5) i przesłany do MEiN 12 stycznia 2022 roku.

8 marca 2022 roku zostało opublikowane rozporządzenie MEiN zmieniające dotychczasowe rozporządzenie w sprawie podstawy kształcenia ogólnego w przedmiocie historia, dotyczące zmian w opartych o poddany dyskusji materiał z 16 grudnia 2021 roku oraz wprowadzenie w szkołach ponadpodstawowych nowego przedmiotu historia i teraźniejszość od roku szkolnego 2022/2023. Jednocześnie zostaje zlikwidowany przedmiot wiedza o społeczeństwie. Przedstawione w ramach konsultacji społecznych uwagi Polskiego Towarzystwa Historycznego nie zostały uwzględnione poza drobnymi korektami.

Przygotowane podręczniki do przedmiotu Historia i teraźniejszość nie zostały zaproponowane do przedstawienia opinii rekomendowanym przez Towarzystwo recenzentom. Pierwszego września był tylko dostępny jeden podręcznik autorstwa Wojciecha Roszkowskiego, zaś podręczniki WSiP i Oświatowca, mimo wcześniejszego złożenia do oceny otrzymały akceptację znacznie po 1 września.

Kolejnym rozporządzeniem poddanym konsultacjom było rozporządzenie z 24 maja 2022 roku dotyczące skrócenia do jednej godziny nauki języka niemieckiego dla mniejszości narodowej oraz w przedmiocie edukacja dla bezpieczeństwa zastąpienie treści współżycia społecznego nauką strzelania. Obie propozycje zostały przez nas zakwestionowane.

Naszą troskę wzbudziło rozporządzenie, które nie zostało poddane konsultacjom społecznym, a które na okres zwany przejściowym obniża poziom wykształcenia nauczycieli.

W podsumowaniu należy stwierdzić, że stan edukacji historycznej i następujących zmian stał się przedmiotem troski całej wspólnoty Towarzystwa. Udział w dyskusji i opiniowaniu materiałów wskazuje na wypełnienie postulatów statutowych Towarzystwa. Uzyskujemy też wsparcie innych instytucji takich jak Komisja dydaktyczna PAN, Instytuty historii, Rada Główna Szkolnictwa Wyższego. Na podstawie deklaracji różnych osób planujemy wraz z oddziałem Towarzystwa Miłośników Historii oraz Komitetem Olimpiady Historycznej przygotować serię wykładów dla nauczycieli dotyczących

podstawy programowej a w szczególności Historii i teraźniejszości. Należy się spodziewać podjęcia tej inicjatywy przez oddziały PTH zarówno w formie otwartej jak i online.

Kończąc to sprawozdanie kierownictwo Komisji Dydaktycznej wyraża głęboką wdzięczność za solidarność i wsparcie w trudnych działaniach ostatnich lat wszystkim członkom Towarzystwa oraz osobą spoza naszej organizacji, które zechciały na wesprzeć swoją opinią.

Załącznik 1

Dwustronne komisje podręcznikowe ekspertów ds. doskonalenia podręczników szkolnych historii

Polsko-Białoruska – Przewodniczący prof. dr hab. Andrzej Rachuba,
członkowie: dr hab. Joanna Gierowska-Kałuża, dr hab. Dorota Michaluk, **(ZAWIESZONA)**

Polsko-Rosyjska – Przewodniczący prof. dr hab. Mariusz Wołos,
członkowie prof. dr hab. Andrzej de Lazari, prof. dr hab. Zbigniew Karpus **(ZAWIESZONA)**

Polsko-Litewska przewodniczący prof. dr hab. Adam Suchoński
członkowie: prof. dr hab. Aleksander Srebrakowski, dr hab. Bernadetta Manyś, dr Tadeusz Baryła, mgr Marek Kowalski (geograf) **(BRAK INICJATYWY MEIN)**

Polsko-Ukraińska – Przewodniczący prof. dr hab. Marek Kornat
członkowie dr Piotr Kroll, dr hab. Grzegorz Motyka, dr hab. Karol Sanojca, dr hab. Marek Barwiński (geograf) **(PO WYMIANIE KORESPONDENCJI Z MEIN I PARTNERAMI UKRAIŃSKIMI DZIAŁALNOŚĆ ZAWIESZONA)**

Załącznik 2

Olimpiady

Olimpiada Historyczna dla szkół ponadpodstawowych XLVIII Przewodniczący Komitetu Głównego

dr hab. Andrzej Korytko, sekretarza Barbara Krysztopa-Czupryńska

Olimpiada Historyczna Juniorów IV Przewodnicząca Komitetu Głównego dr hab. prof. US
Małgorzata Machałek, sekretarz dr Marta Zalewska-Szot

Olimpiada Historii Polski dla Polonii i Polaków za granicą VII Przewodniczący dr hab. Andrzej Korytko, sekretarz Julia Saweliewa

Załącznik 3

Członkowie Komisji Dydaktycznej wg miejsca zamieszkania lub pracy:

Białystok, Bydgoszcz, Czerwińsk, Dąbrowa Górnicza, Gdańsk, Inowrocław, Katowice, Kielce, Konin, Kościan, Kraków, Lublin, Łomża, Łódź, Mosina, Olsztyn, Opole, Otwocka, Piastów, Poznań, Radwanowice, Rzeszów, Słupsk, Sokołów, Szczecin, Świdnik, Toruń, Warszawa, Wrocław, Zamość, Ząbki, Zbąszyń, Zielona Góra.

Załącznik 4

Informacja dotycząca prac podjętych przy opiniowaniu projektu podstawy programowej historii oraz nowego przedmiotu historia i teraźniejszość.

Pierwszą pisemną wersję w oficjalnym streszczeniu otrzymałam na posiedzeniu sejmowej komisji oświaty 10 listopada 2021 roku, następnego dnia dokument wraz z załącznikami został rozesłany do Zarządu Głównego, prezesów oddziałów oraz Członków Komisji Dydaktycznej. Według informacji urzędnika ministerialnego obecnego na komisji dokument miał zaraz po 1 grudnia zostać przedstawiony przez ministerstwo do konsultacji, zaś ostatecznie podpisany do realizacji 1 lutego 2022 roku, realizowany od 1 września 2022 roku.

Dokument ukazał się na stronach ministerstwa 16 grudnia 2021 roku, z terminem zgłaszania uwag czterotygodniowym. Niezwłocznie rozesłałam dokument według uprzednio przyjętego klucza z prośbą o uwagi, które miały być dostane do 22 grudnia 2021 roku, na adres PTH i Grażyny Pańko.

22 grudnia odbyło się online spotkanie ustalające tryb sporządzenia dokumentu w proponowanej wersji do 27 grudnia 2021. W spotkaniu uczestniczyli: Marek Białokur, Danuta Konieczka-Śliwińska, Małgorzata Machałek, Zofia T. Kozłowska, Stanisław Lenard, Agnieszka Chłosta-Sikorska. Do tego dnia i w ciągu najbliższych opinie o dokumencie przesłało 26 osób i przekazało ustnie 10 osób. Opracowania tekstu podjęła się Małgorzata Machałek.

Projekt opinii został rozesłany według uprzednio przyjętego klucza 27 grudnia z prośbą o nadesłanie uwag do 29 grudnia.

Kolejna redakcja została poddana szczegółowej korekcie. Dokument został przesłany do MEiN 10 stycznia 2022 roku.

20 stycznia odbyło się publiczne wysłuchanie zorganizowane przez sejmową komisję edukacji. Mimo zaproszenia nie przybył przedstawiciel MEiN ani członek komisji z PiS. W spotkaniu uczestniczyła Zofia T. Kozłowska i Maciej Fic. Ze strony komisji byli: Katarzyna Lubnauer – przewodnicząca, Krystyna Szumilas, Michał Krawczyk, Barbara Nowacka. Został Przedstawione opinie ekspertów – Andrzej Friszke, Aleksander Pawlicki, Edyta Książek (ZNP),

Arkadiusz Kierys (LO), Michał Zamęcki, Fundacja Batorego oraz Zofia T. Kozłowska i Maciej Fic. W dyskusji zabierali głos obecni przedstawiciele Komisji, goście, zdalnie Danuta Kozakiewicz oraz przedstawiciele Komitetu Nauk Pedagogicznych PAN.

Ekspertyzy Andrzeja Friszke i Aleksandra Pawlickiego są załączone. Edyta Książek zajęła się obszernie usunięciem z programu szkoły WOS. Najkrócej określiła przedstawiony materiał: hit, kit, kicz. Proponowana zmiana pogłębia kryzys kształtowania postaw humanistycznych w szkole.

Wystąpienia zgodnie negatywnie oceniały przedstawione materiały. Widzenie historii jest anachroniczne, upartyjnione, odbiegające od liberalnego świata. Usunięcie treści WOS stanowi istotę w działania przeciwko wychowaniu obywatelskiemu. W ten sposób będzie kształtowane podwójne widzenie historii: państwowe i domowe. Osobnym problemem jest prawie zupełne pominięcie kształtowania umiejętności co jest niezbędnym elementem podstawy programowej.

Ustalono, że w obu przypadkach autorzy tekstów podstawy nie znają stanu badań historii, nauk społecznych, dydaktyki. Istotną luką w obu przedmiotach jest brak w odpowiedni sposób pogłębionych odniesień do problemów ustrojowych. Nie aktualnych problemów życia obywatelskiego. Nie pozostawiono możliwości samodzielnych wyborów ideologicznych.

W przypadku zatwierdzenia i skierowania do opiniowanego materiału konieczne jest podjęcie działań na rzecz wspierania nauczycieli i uczniów. Obecny stan informatyki pozwala na zróżnicowane działanie wspomagające zarówno uczniów jak i nauczycieli.

Załącznik 5

Recenzenci tekstu podstawy programowej historii oraz historii i teraźniejszości:

Białokur Marek – Opole
Biesiadecka Elżbieta – Rzeszów
Brynkus Józef – Kraków
Chańko Jan – Łódź
Chłosta OSikorska Agnieszka – Kraków
Chwalba Andrzej – Kraków
Drelich Sławomir – Inowrocław
Fic Maciej – Katowice
Gołaś Agata – Warszawa
Gołębieska Anna – Opole
Kazmierczak Magdalena – Warszawa
Konieczka-Śliwińska Danuta – Poznań
Kozłowska Zofia Teresa – Warszawa
Lenard Stanisław – Warszawa

Leszczyński Paweł – Gorzów Wielkopolski
Lewandowska Izabela – Olsztyn
Makowski Adam – Szczecin
Machałek Małgorzata – Szczecin
Maresz Teresa – Bydgoszcz
Mazur Hubert – Poznań
Naumowicz Józef – Warszawa
Pawlicki Aleksander – Warszawa
Pańko Grażyna – Wrocław
Rachuba Andrzej – Warszawa
Reykowski Janusz – Warszawa
Roszak Stanisław – Toruń
Rutkowski Henryk – Warszawa
Skrynian Andrzej – Poznań
Sobecka Teresa – Warszawa
Szuchta Robert – Warszawa
Śpiewak Warszawa – Piotrków Trybunalski
Sanojca Karol – Wrocław
Wojdon Joanna – Wrocław
Zamorski Krzysztof – Kraków
x-studentów bez danych osobowych

Zestawienie liczbowe w obrębie PTH

Zarząd Główny	26
Prezesa Oddziałów	45
Komisja dydaktyczna	118
Razem	189

Równoległe zostały sporządzone opinie:

- Komitetu Nauk Historycznych PAN
- Wydziału Historycznego UW
- Polskiej Akademii Umiejętności

Załącznik 6

Opinia PTH o podstawie programowej Historii i Teraźniejszość dostępna jest na stronie internetowej Polskiego Towarzystwa Historycznego pod adresem https://pth.net.pl/uploads/opinia_HiT_1_03.2022.pdf